

Νίκος Νούλας

Το ντοκιμαντέρ «Γεια σας και καλή αντάμωση ως νικητές!» έχει ολοκληρωθεί και θα προβληθεί στις κινηματογραφικές αίθουσες, στα πλαίσια του 18ου Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης, στις 14 και 15 Μαρτίου.

Η ιδέα για τη δημιουργία του ξεκίνησε κάποια χρόνια πριν. Με τον Ηλία Μεταλλίδη μας ένωσε εδώ και πάνω από δέκα χρόνια μια σχέση που, αν και λόγω του ηλικιακού χάσματος που μας χωρίζει, δύσκολα μπορεί να περιγραφεί με βάση τις κοινωνικές νόρμες, σίγουρα είναι μια βαθιά ανθρώπινη σχέση. Μπορείς να πεις ότι είμαστε φίλοι, σύντροφοι, συνεργάτες. Ή ότι είμαστε αυτός ο δάσκαλος και εγώ ο μαθητής, ή -κάποιες φορές- και αντίστροφα! Υπήρξαν και στιγμές που τολμήσαμε να πούμε ότι αυτός είναι ο πατέρας και εγώ ο γιος (χωρίς φυσικά να διεκδικώ κανενός είδους πολιτική «κληρονομιά», εξάλλου δεν ταυτιζόμαστε στις πολιτικές απόψεις και επιλογές μας).

Αλλά τα πράγματα δεν είναι καν μόνο τόσο περίπλοκα. Γιατί – και προσέξτε παρακαλώ αυτό-όταν συνδέσαι με έναν ήρωα είναι πολύ δύσκολο να διαχειριστείς τη σχέση. Από τη μια, αν έχεις επίγνωση του ποιον έχεις μπροστά σου, στο πρόσωπό του συγκεκριμένου ανθρώπου βλέπεις συνεχώς τις ηρωικές πράξεις που τον σημάδεψαν ανεξίτηλα και, από την άλλη, συνδέσαι με ένα σάρκιο και ανθρωπινό άνθρωπο. Εδώ υπάρχουν οι εξής παγίδες: να τοποθετήσεις το συγκεκριμένο άνθρωπο σε ένα βάθρο να μην τον φτάνει κανείς, να τον ηρωοποιήσεις τόσο που να τον κάνεις απόκοσμο, υπεράνθρωπο άλλης φκιασιάς, ίνδαλμα. Να τον λατρέψεις μέχρι να τον γκρεμίσεις, όπως γίνεται πάντα με τις θεότητες. Ή, άλλη αντίθετη παγίδα, να τον κατεβάσεις στα πλαίσια της χαμοζωής, της καθημερινότητας, του καθημερινού δίχως όνειρα βίου. Να πεις «έλα μωρέ» και να προσπεράσεις. (Να ξέρεις ότι, σε αυτή την περίπτωση, δε θα ακούσεις κανέναν θόρυβο πίσω σου. Γιατί τους αληθινούς ήρωες μόνο αν σκύψεις, αν χαμηλώσεις τη δική σου μικρομέγιστη ματαιοδοξία, θα τους αφουγκραστείς).

Η μεγαλύτερη τιμή για έναν ήρωα είναι να τον αγαπήσεις μέσα από τους αγώνες και τις πράξεις του στα πλαίσια του κινήματος. Και να συνεχίσεις τους αγώνες του στο σήμερα. Κοινοτοπίες; Πιθανόν. Θα ήθελα να προσθέσω, όμως, το εξής: η ύψιστη τιμή για έναν ήρωα είναι να αγαπήσεις στο πρόσωπό του τους «μικρούς» και τους «μεγάλους» ήρωες της ανθρώπινης χειραφέτησης, δηλαδή τους ανθρώπους που αγωνίστηκαν και αγωνίζονται για έναν καλύτερο κόσμο. Και να τους αγαπήσεις πραγματικά. Που σημαίνει: κατανοώντας τις συνθήκες που τους γέννησαν και τη διαμόρφωση της πολιτικής τους συνείδησης αλλά και της προσωπικότητάς τους, δηλαδή των θετικών και των αρνητικών πλευρών τους. Τότες τιμάς ύψιστα. Δηλαδή τιμάς απλά και ανθρωπινά.

Ένας από τους καρπούς αυτής της σχέσης υπήρξε το βιβλίο «Θυμόμαστε - διδασκόμαστε - προχωράμε/ με τον ΕΛΑΣ και το ΔΣΕ στην Κεντρική Μακεδονία» το οποίο, χάρη και στη βοήθεια της Ρούλας Μουτσέλου, της Αδαμαντίας Μπαμπούλα και του Γιάννη Σκαλιδάκη (αλλά και άλλων συντρόφων), κυκλοφόρησε αποτελώντας τη μοναδική αυτοπρόσωπη μαρτυρία για σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Τέτοια είναι αυτά που καταγράφονται σε αυτό το βιβλίο: η φυλάκιση του Ηλία Μεταλλίδη στο στρατόπεδο Παύλου Μελά της Θεσσαλονίκης και η δραπέτευσή του εν μέσω πυρών του γερμανού φρουρού• η επιχείρηση εκτέλεσης από το 19χρονο τότε Ηλία, κατόπιν οδηγίας του ΚΚΕ, ενός τραμπούκου της περιοχής Κιλκίς• η μάχη στη γέφυρα του Γαλλικού με τα σε υποχώρηση ναζιστικά στρατεύματα• η μάχη στο Κιλκίς με τους Έλληνες ταγματασφαλίτες και λοιπά αποβράσματα• η λευκή και κρατική τρομοκρατία μετά τη Βάρκιζα• η δράση του ΔΣΕ Κεντρικής Μακεδονίας στο Μπέλες αλλά και στα μετόπισθεν του μοναρχοφασιστικού στρατού (Κρούσια, Κερδύλλια, Χολομώντας, Άγιο Όρος)• η επίθεση στη Θεσσαλονίκη. Αυτά και πολλά περιγράφονται στο εν λόγω βιβλίο. Η αφήγηση σταματά το χειμώνα του 1948, οπότε και ο Ηλίας Μεταλλίδης μετακινείται προς το Γράμμο-Βίτσι.

Σε αυτό το σημείο, στο οποίο τελειώνει η αφήγηση του βιβλίου, ξεκινά η αφήγηση του ντοκιμαντέρ. Αντιγράφω από την εισαγωγή του ντοκιμαντέρ. Αφηγήτρια: «Νύχτα, παραμονές Χριστουγέννων του 1948. Ένα τμήμα επίλεκτων ανταρτών του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας από την Κ. και Α. Μακεδονία και τη Θράκη μετακινείται με τελικό προορισμό την Πρέσπα. Εκεί, στο χωρίο Λαιμός, είναι εγκατεστημένη η Σχολή Αξιωματικών Γενικού Αρχηγείου. Σκοπός της μετακίνησης είναι η επάνδρωση της ΣΤ΄ σειράς και, μέσα από τη μαθητεία στην πράξη, η ανάδειξη νέων αξιωματικών. Ένας νεαρός, ο Ηλίας Μεταλλίδης, έχει δύομισι χρόνια να δει τους δικούς του και την κοπελιά του, τη Μαρίκα. Ενώ η φάλαγγα των ανταρτών βρίσκεται στα χωριά του κάμπου του Κιλκίς και σχετικά κοντά στο χωράφι της οικογένειας του Μεταλλίδη, ο νεαρός παρακαλάει επίμονα, και εν τέλει καταφέρνει να πείσει τον υπεύθυνο του τμήματος να του επιτρέψει να αποκοπεί προσωρινά από το τμήμα

για να πάει στο χωράφι. Τρέχει, φορτωμένος το όπλο, τα εφόδια και την ποντιακή λύρα του. Φτάνει στο χωράφι, γράφει ένα σημείωμα, το διπλώνει, το βάζει πάνω στο μοναδικό δέντρο του χωραφιού και πάνω από το σημείωμα αποθέτει μια μεγάλη πέτρα. Η πέτρα αυτή θα προστάτευε το γράμμα και θα τραβούσε την προσοχή των συγγενών. Το γεμάτο έρωτα, αγάπη και επαναστατική φλόγα σημείωμα κατέληγε ως εξής: ΓΕΙΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ΑΝΤΑΜΩΣΗ ΩΣ ΝΙΚΗΤΕΣ!».

Το ντοκιμαντέρ προέκυψε μέσα από μια σειρά συνεντεύξεων που μου παραχώρησε στο «στούντιο» του σπιτιού μου ο Ηλίας Μεταλλίδης. Έπρεπε να έρχεται αυτός γιατί εκεί είχα τον «τεχνικό εξοπλισμό»: Το σκούρο μπλε ριχτάρι του καναπέ που το κρεμούσαμε από τα κάδρα, το σιάζαμε για να μη φαίνονται οι τσάκες και το είχαμε για φόντο, τη σόμπα αλογόνου που την τοποθετούσαμε κοντά του και του χάριζε μια ωραία κιτρινοπορτοκαλί της φωτιάς απόχρωση στο πρόσωπο, τη στοίβα με τα βιβλία πάνω στην οποία στήριζα μια παμπάλαια (και δανεισμένη από το σύντροφο Θανάση) αναλογική βιντεοκάμερα. Μιλάμε για ... παραγωγή, όχι αστεία! Και αφηγήθηκε μπροστά στην κάμερα, πράγματα που είχαμε συζητήσει και ξανασυζητήσει και που άλλες στιγμές μας είχαν κάνει να νιώσουμε ιδιαίτερες συγκινήσεις και να κλάψουμε. Τώρα, αυτά έπρεπε να τα αναπαράξουμε «στημένα». Όπου πίστεψα ότι δεν το καταφέραμε με τις λήψεις, πρόσθεσα διηγήσεις (με βάση προφορικές και γραπτές αφηγήσεις του Ηλία Μεταλλίδη) στο σενάριο που τις σπικάρει ο αφηγητής. Εν τέλει, και χάρη σε μια καταπληκτική θα έλεγα δουλειά τεχνικής επιμέλειας και μοντάζ του Μίτσου Γκάζη, αλλά και του Τάσου Γκούβα, χάρη στη μουσική επένδυση σύμφωνα με τις υποδείξεις του Στέργιου Θεοδωρίδη και χάρη στην όλο νεανική πνοή αφήγηση (σχεδόν δραματοποιημένη και φυσικά όχι «διαφημιστική») της Αθηνάς Τέσκου, αλλά και του Τάσου Γκούβα, επιχειρήθηκε το αποτέλεσμα του ντοκιμαντέρ να έχει κάτι από τη δύναμη της αυθόρμητης αφήγησης ενός παλιού συντρόφου σε νεότερους. Αν τα καταφέραμε, θα δείξει. Να ξέρετε πάντως ότι κανείς από μας δεν το είχε ξανακάνει. Ούτε εγώ είμαι σκηνοθέτης και σεναριογράφος, ούτε ο Μίτσος είναι τεχνικός και μοντέρ, ούτε ο Τάσος, ούτε η Αθηνά, ούτε ο Στέργιος είναι ειδικοί στους τομείς που καταπιαστήκαμε. Ο μοναδικός επαγγελματίας είναι ο καμεραμάν Πέτρος Βραμπάκης, ο οποίος βοήθησε σε κάποιες λίγες συμπληρωματικές λήψεις, απαραίτητες για την ολοκλήρωση του ντοκιμαντέρ. Εμείς λοιπόν οι «άσχετοι», μάθαμε να κάνουμε ντοκιμαντέρ κάνοντας ντοκιμαντέρ. Για τις τεχνικές αδυναμίες ζητάμε την κατανόησή σας. Ελπίζουμε να έχει τον παλμό που έχουν συχνά οι δημιουργίες των εραστών της τέχνης, των ερασιτεχνών.

Το ντοκιμαντέρ αφηγείται οχτώ μήνες αντάρτικης ζωής του Μεταλλίδη. Από τα Χριστούγεννα του 1948 που μετακινείται στο Γράμμο-Βίτσι, μέχρι τον Αύγουστο του 1949, όπου τραυματίζεται στο Λέσιτς του Βιτσίου και μεταφέρεται σε νοσοκομείο της Αλβανίας.

Εκεί, στο Ελ Μπασάν, θα συναντήσει σε λίγες μέρες τα τμήματα του ΔΣΕ που ηττημένα αποχώρησαν από τα ελληνικά εδάφη. Είχαν προηγηθεί άλλοι δύο τραυματισμοί του Ηλία Μεταλλίδη, ένας στο Κάντσκο στις 4/4 και ένας στα Πατώματα στις 30/5. Στους προηγούμενους τραυματισμούς, έπειτα από την ανάρρωσή του, επέστρεφε στην πρώτη γραμμή. Ο τρίτος τραυματισμός (μέσα σε εφτά μήνες!) θα είναι και ο τελευταίος. [Εκτός από τους τρεις τραυματισμούς στο εν λόγω οχτάμηνο, ο Ηλίας Μεταλλίδης τραυματίστηκε άλλες τρεις φορές: μια φορά από έλληνα τραμπούκο κατά τη διάρκεια αποτυχημένης απόπειρας εκτέλεσης αυτού του αποβράσματος από τον Ηλία Μεταλλίδη, την επόμενη από «εθνική» νάρκη στο Μπέλες το 1947. Τελευταίος τραυματισμός του είναι από τη σοβιετική αστυνομία, η οποία αντιμετώπισε ως «χούλιγκανς» την πλειοψηφία των πολιτικών προσφύγων του Ουζμπεκιστάν]

Έτσι λοιπόν προέκυψε αυτό το ιστορικό ντοκιμαντέρ. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για βιωμένη Ιστορία. Γι' αυτό και ο σύντροφος Ηλίας Μεταλλίδης αποφεύγει να μιλάει σε πρώτο ενικό πρόσωπο. Χρησιμοποιεί το πρώτο πληθυντικό, το «εμείς». Γιατί οι αφηγήσεις του Ηλία Μεταλλίδη, δεν είναι αυτοβιογραφικές, δεν είναι εξιστόρηση της δράσης του. Ένας «απλός αγωνιστής», όπως χαρακτηρίζει τον εαυτό του, δε μιλά για τις πράξεις του, αλλά για τις πράξεις του κινήματος το οποίο υπηρέτησε. Οι δικές του πράξεις, όπου δεν μπορεί να τις αποφύγει, αναφέρονται όχι ως ατομικές, αλλά ως σκηνές ενός συλλογικού βιώματος. Ακόμα και οι βαρύτατοι τραυματισμοί χάνουν την ατομικότητά τους και γίνονται απώλεια του αγώνα. Πραγματικά άλλες εποχές...

Ίσως φανεί «μικρό», αλλά επιδίωξη του ντοκιμαντέρ είναι να τιμήσει έναν αγωνιστή. Και στο πρόσωπό του να τιμήσει όλους τους αγωνιστές και τις αγωνίστριες που έπεσαν στα πεδία των μαχών, στις φυλακές και στα ξερονήσια. Να τιμήσει όσους επέζησαν μεν, αλλά έφυγαν αδικαίωτοι, λησμονημένοι, ή και παραγκωνισμένοι. Το πώς στέκεται ένα -ατομικό ή συλλογικό- υποκείμενο απέναντι στο παρελθόν του δείχνει το βαθμό αυτοσυνείδησής του. Αν ξεχνά, θέλει να ξεχνά, δε θέλει να θυμάται, δε θέλει να βλέπει το δρόμο που διάνυσε, δεν έχει την ωριμότητα να θέλει να χαράξει δρόμο. Αν αυτό ισχύει για το παρελθόν, αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο, όταν η Ιστορία είναι ζώσα και μάλιστα οι φορείς της εν ζωή. Και την πραγματική τιμή την ορίσαμε προηγουμένως και τη διαχωρίσαμε από μυθολογίες και μυθολογίες.

Αν το ντοκιμαντέρ γίνει αφορμή για το άνοιγμα μιας συζήτησης για τον εμφύλιο πόλεμο, το «δεύτερο αντάρτικο» όπως τό 'λεγαν οι κομμουνιστές, θα είμαστε ακόμα περισσότερο ευχαριστημένοι. Γιατί μια ιστορική αποτίμηση της περιόδου είναι έργο του κινήματος, και δευτερευόντως των ιστορικών (σίγουρα όχι των μαϊντανών της εκάστοτε εξουσίας). Μια

τέτοια αποτίμηση θα είναι εφόδιο για την Αριστερά και το κομμουνιστικό κίνημα του 21ου αι.

Θεωρώ ότι η Αριστερά θα βρεθεί -αν δεν βρίσκεται ήδη- μπροστά σε απρόβλεπτες καταστάσεις. Το γεγονός αυτό, απόλυτα προβλέψιμο για όποιον δεν εθελουφλεί, μας βάζει, ως κίνημα και ως λαούς, μπροστά σε κινδύνους και περιπέτειες. Σαν μια συμβολή στην ανταπόκριση της Αριστεράς στα νέα δεδομένα κυκλοφορεί -ελπίζω και πριν το Φεστιβάλ- η προσούρα μου με τίτλο «η Αριστερά μπροστά στο ΠΡΟΒΛΕΨΙΜΑ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΟ/ Κρίση, μεταναστευτικό-προσφυγικό, φασισμός, πόλεμος». Εκεί προσπαθώ να αναλύσω διάφορες ιδεολογίες που εμφανίζονται στις μέρες μας (αριστεροσοβινισμός, υπερπεπαναστατισμός, «αριστερός» κεντρισμός), καθώς και να κάνω κάποιες προτάσεις για μια ριζοσπαστικά αριστερή πολιτική. Ένα μικρό απόσπασμα από τη προσούρα: «Μπορούν οι πληβειακές μάζες, τα ετερογενή προλεταριακά πλήθη, οι ξεριζωμένοι πρόσφυγες, οι ανέστιοι μέτοικοι να συγκροτήσουν το σύγχρονο επαναστατικό υποκείμενο; Ή μήπως το προφίλ τους δεν αρμόζει με τέτοια μεγαλεπήβολα σχέδια; Μήπως οι προλετάριοι «είναι κερματισμένοι», οι πρόσφυγες «είναι απελπισμένοι και κοιτάνε μόνο την άμεση επιβίωση», οι μέτοικοι «έχουν το νου τους στην πατρίδα» κοκ; Παρόμοιοι προβληματισμοί, αλλά σε διαφορετικές ιστορικές συνθήκες, εμφανίστηκαν την περίοδο ανόδου του εργατικού κινήματος με τη μορφή της μικροαστικής επιφυλακτικότητας και της αστικής εχθρικής προπαγάνδας ενάντια στους «άξεστους» που επεδίωκαν να έχουν λόγο στα κοινωνικά πράγματα και μάλιστα να καθοδηγήσουν τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Ερχόμενοι στο σήμερα: Η απάντηση στα παραπάνω, τα οποία ανοίγουν εκ νέου τη συζήτηση για το επαναστατικό υποκείμενο, καθορίζεται από τη φύση του καπιταλισμού: την ταξικότητα και την (υπερ)εθνικότητα. Πολλώ δε μάλλον στην ιμπεριαλιστική του φάση, βλέπε πολυεθνικές, χρηματιστικό κεφάλαιο, εδαφική επέκταση των μεγάλων δυνάμεων, μοίρασμα του κόσμου κλπ. Ακόμα περισσότερο στην περίοδο της παγκοσμιοποίησης, όπου η εμβέλεια των κέντρων ισχύος (πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών, πληροφοριακών) γίνεται ασύλληπτα πλατύτερη. Πρόκειται για τον Ωκεανό της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης».

Σημείωση: Η φωτογραφία είναι από τμήμα του ΔΣΕ Κεντρικής Μακεδονίας υπό τον Γιώργο Ερυθριάδη (Πετρή), ο οποίος εικονίζεται όρθιος στο κέντρο. Ο Ηλίας Μεταλλίδης εικονίζεται στην πάνω σειρά, δεύτερος από δεξιά, να έχει μόλις προλάβει να ποζάρει μιας και συμμετείχε στην περιφρούρηση του συγκεκριμένου τμήματος.

Ημέρες και ώρες προβολών:

Αίθουσα Παύλος Ζάννας- Ολύμπιον 14/3/2016 στις 17:30
Αίθουσα Φρίντα Λιάππα- Αποθήκη Δ Λιμάνι 15/3/2016 στις 13:15
Μετά τις προβολές θα ακολουθήσει συζήτηση με τους συντελεστές.
Στην πρώτη προβολή (Αίθουσα Παύλος Ζάννας- Ολύμπιον,14/3/2016,17:30) θα παραβρίσκεται και ο 92χρονος Ηλίας Μεταλλίδης.

Η ομάδα δημιουργίας:

Νίκος Νούλας (σενάριο/σκηνοθεσία)
Μίτσος Γκάζης (τεχνική επιμέλεια/μοντάζ)
Τάσος Γκούβας (μοντάζ/ σπικάζ/ υπότιτλοι)
Αθηνά Τέσκου (σπικάζ)
Πέτρος Βραμπάκης (εικονοληψία)
Στέργιος Θεοδωρίδης (μουσική επιμέλεια)

Δείτε το τρέιλερ του ντοκιμαντέρ

